

2. Розвиток демократичних засад щодо виборів керівного складу ректоратів, деканатів, кафедр.
3. Надання ширших повноважень кафедрам у доборі професорсько-викладацького складу, керівництва науковою роботою та навчальним процесом, конкурсного фахового добору здібних учнів до вступу до вищої школи.
4. Створення студентських організацій, які могли б здійснювати правозахисні заходи, організацію побуту та дозвілля.
5. Розвиток тісніших зв'язків між студентами та професорсько-викладацьким складом на основі наукового та навчального співробітництва, товариського, доброзичливого клімату в їх взаєминах.
6. Збільшення обсягу навантаження спеціальних дисциплін за рахунок зменшення кількості годин, відведених на загальноосвітні дисципліни. Надати можливість кафедрам виділяти дисципліни, які пропонуються для обов'язкового вивчення та вибіркової.
7. Організувати роботу студентів так, щоб вони мали змогу навчатись в аудиторіях 3-4 години, в лабораторіях 1-2 години, в бібліотеках, читальних залах 3-4 години. Запровадити п'ятиденний робочий тиждень для викладачів і студентів.
8. Ввести триступеневу систему освіти: бакалавр - 4 роки, спеціаліст - 5 років, магістр - 6 років навчання.
9. Запровадити кредитну систему оцінювання обов'язкових фахових і загальних дисциплін.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ І РЕСПУБЛІЦІ БЕЛАРУСЬ

Й. Трегуб, В. Латишева

*Київ, Інститут
системних досліджень*

Виникнення нових незалежних держав на базі колишнього СРСР призвело до багатьох змін у межах кожної незалежної держави, зокрема, до розпаду єдиного освітнього простору. Зараз

кожній з цих країн доводиться розробляти власну державну політику вищої освіти, яка б відповідала інтересам цієї країни, її традиціям та інше. Як відомо, в усіх державах СНД намітилася тенденція диверсифікації систем освіти, але їхні успіхи у цьому напрямі різні. Проблеми, які необхідно розв'язувати цим країнам, практично однакові - при збереженні позитивних надбань минулих років здійснити докорінну перебудову освітніх систем з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн.

Підкреслимо те спільне, що властиве всім країнам СНД, які пішли шляхом реформування системи вищої освіти:

1. Перехід на багатоступеневу систему на відміну від одноступеневої, що була притаманна всім цим країнам раніше.
2. Демократизація управління вищою школою, яка пов'язана зі значним розширенням прав вищих навчальних закладів.
3. Поєднання демократизації управління з єдиними державними вимогами щодо змісту освіти, впровадження єдиних державних освітніх стандартів.

Згідно з українською концепцією реформування вищої освіти визначено 4 кваліфікаційних рівні підготовки фахівців: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Кваліфікація фахівця кожного рівня здобувається після засвоєння освітньо-професійної програми (ОПП) відповідного рівня у вищих навчальних закладах I - IV рівня акредитації. Відповідно ці навчальні заклади присуджують ступені: молодшого спеціаліста - термін навчання 2-3 роки у вищому навчальному закладі I рівня акредитації (технікум, училище); диплом бакалавра - 3-4 роки навчання у вищому навчальному закладі II, III чи IV рівня акредитації; диплом спеціаліста і диплом магістра після засвоєння освітньо-професійної і освітньо-наукової програми у вищих навчальних закладах III і IV рівня акредитації. Ступенева система вищої освіти передбачає підготовку спеціаліста і магістра на базі бакалаврської підготовки, тому ОПП підготовки спеціаліста і магістра базуються на відповідних ОПП бакалаврської підготовки. Що стосується змісту підготовки молодшого спеціаліста, то він відрізняється від програми підготовки бакалавра і зорієнтований головним чином на професійну підготовку. Узгодження ОПП підготовки молодшого спеціаліста і бакалаврів проведено у циклі гуманітарних дисциплін і в назвах відповідних професійноорієнтованих дисциплін.

Згідно з російською концепцією перехід на багатоступеневу систему вищої освіти здійснюється за схемою:

I рівень - 2 роки - неповна вища освіта - диплом про неповну вищу освіту

II рівень - 4 роки - базова вища освіта - диплом бакалавра

III рівень - 5-6 років - здійснюється за ОПП двох типів, які забезпечують присвоєння диплома "спеціаліст" чи "магістр" (термін навчання не менше 6 років). ОПП магістра базується на бакалаврській програмі, для підготовки спеціаліста розробляється окрема ОПП.

У Республіці Беларусь теж передбачено 4 кваліфікаційних рівні: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Але в основному залишена, як і раніше, підготовка молодшого спеціаліста і спеціаліста за типовими навчальними планами. Підготовка бакалавра здійснюється як вибірково для студентів, які навчаються за програмою спеціаліста за рахунок додаткових дисциплін (обсягом 300 навчальних годин) та складання відповідних іспитів. Перелік і обсяг цих дисциплін встановлюється вищим навчальним закладом. Магістерську підготовку планується проводити після підготовки спеціаліста на протязі додаткового року навчання.

Що стосується удосконалення змісту освіти, а саме розробки ОПП і кваліфікаційних характеристик всіх рівнів підготовки, державних стандартів тощо, то в цьому плані Росія значно випередила решту країн СНД. На початок 1995 року були розроблені ОПП всіх рівнів підготовки; модель гуманітарної освіти, її кадрового та методичного забезпечення; комплект освітніх стандартів з усіх позицій.

Порівняльний аналіз українських і російських ОПП бакалаврської підготовки показав, що при приблизно однаковому загальному обсязі годин (7506 в Україні і 7344 в Росії, термін навчання 4 роки) формування програм з деяких позицій відбувалося за різними вимогами. У структурі російських ОПП на відміну від українських закладена нова регламентація академічної свободи: вперше студентові вищого навчального закладу надається можливість вибрати з декількох програм ту, яка найбільше відповідає його здібностям і інтересам. Також (аналіз зроблено в інженерній галузі знань) обсяг гуманітарно-соціально-економічного циклу і природничо-математичного, до складу якого внесені математика, інформатика,

фізика, хімія, екологія, в російських ОПП дещо більший: 26 і 30-35% відповідно у росіян; 19 і 18% від загального обсягу усієї програми в українських ОПП. Внаслідок цього в українських ОПП цикл професійноорієнтованих (нормативних і вибіркових) дисциплін значно більший (53%), ніж у російських (35%).

НАЦІОНАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ СУЧАСНОГО УСТРОЮ ОСВІТЯНСЬКО-НАУКОВОГО КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВИ

І. Науменко

*Київ, Міжнародний
університет цивільної авіації*

Соціально-економічна криза, в якій опинилась держава, торкнулась і чи не найголовнішої сфери - інтелектуального потенціалу нації, Національної Академії наук. Дискусії щодо подальшої її долі охопили засоби масової інформації, наукові кола, урядові і президентські структури. Функціонери в Президії НАНУ пропонують адміністративний метод розв'язання проблеми - скорочення на 25% науковців. Залишитись, на їх думку, мають виключно фундаментальні дослідження. Але де критерії фундаменталізму? Відомо, що фундаментальні дослідження - це ті, якими займаюсь я, а прикладні - якими ти. Вольове скорочення завдасть відчутної шкоди суспільству, тому необхідно золотий фонд держави, яким, без перебільшення, є НАНУ, зберегти виключно ринковими методами.

Дороговказом має слугувати наш національний досвід, зокрема практика організаційного устрою Києво-Могилянської Академії. Філософська концепція П. Могили - органічне поєднання наукового і навчального закладу - дозволила свого часу за короткий термін піднести нову освітянську колицю на передові європейські позиції. Завдяки цій геніальній ідеї було створено потужне творче середовище. Поєднання наукової мудрості, досвіду з завзяттям, допитливістю, енергією молоді синтезувало якусь продуктивну ауру, яка годувала і в одночас сама живилась усім передовим, прогресивним, гуманістичним.

Могилянська концепція актуальна і зараз. Підтвердженням